

В. А. Шень,
заступник директора ВКНЗ
"Коростишівський педагогічний
коледж імені І. Я. Франка"

**Система менеджменту якості вищої освіти у ВНЗ як засіб
забезпечення ефективного управління навчальним процесом**

У статті розглядається система менеджменту якості вищої освіти як невід’ємна складова забезпечення професійного становлення майбутнього фахівця. Розкривається зміст менеджменту освіти, управлінських компетенцій, окреслюються характерні складові управлінської діяльності, що забезпечують ефективне управління навчально-виховним процесом.

Освіта є найважливішою сферою соціального життя, що формує інтелектуальний, культурний, духовний стан суспільства. Напрями державної політики у сфері освіти визначені Конституцією України, законами України «Про освіту», «Про вищу освіту», відповідними актами Президента України і Кабінету Міністрів України. Сьогодні Україна переживає істотні реформації, викликані соціально-економічними змінами в суспільстві і розвитком освіти. Треба визначити, що основний напрям діяльності вищих навчальних закладів І-ІІ рівнів акредитації – це пошук, навчання і виховання студентів, здатних самостійно вирішувати і ухвалювати рішення в динамічних нестандартних умовах інноваційного розвитку.

Загальновизнаним є той факт, що від якості вищої освіти в країні залежить її майбутнє, оскільки система вищої освіти формує найважливіше багатство держави – людський потенціал. Тому цілком справедливим є твердження, що підвищення якості вищої освіти і його вплив на розвиток економіки повинно стати стратегічним національним пріоритетом України.

Один із можливих шляхів, що дозволить ВНЗ вистояти в жорсткій конкурентній боротьбі на ринку послуг у сфері вищої освіти, є розробка та запровадження систем менеджменту якості відповідно до вимог міжнародного стандарту.

Сьогодні концепція якості освіти продовжує формуватися: визначаються підходи, досліджуються різні аспекти якості, розробляються критерії та показники, але вони не повною мірою враховують особливості сучасного навчального закладу, яка реалізує сьогодні не тільки нормативні, але й маркетингові завдання. Проблема якості освіти та управління нею актуальна й себе не вичерпала і дотепер, адже кожний виток розвитку сучасного суспільства вимагає нового осмислення цієї проблеми й нових підходів до її розв’язання з урахуванням надбань педагогіки.

Якість освіти сьогодні слід розглядати як постійну орієнтацію на задоволення замовника освітніми результатами. Таким чином, якість освіти характеризується як мінімум двома складовими: 1) сукупність суттєвих властивостей характеристик результатів освіти; 2) ступінь задоволення замовника освітніми послугами, їхня цінність для суспільства. [1] Короткий зміст поняття «якості освіти» можна відобразити так:

1. Соціальне замовлення. Вимоги щодо оволодіння певним набором компетенцій роботодавцями, студентами, суспільством.

2. Освітня програма. Розробка Державних стандартів (на компетентнісній основі). [2]

3. Управління освітою. Трансформація вимог стандартів у меті та завдання освітньої програми (програми розвитку).

4. Якість освіти. Управління досягнутої мети/результатів навчання (створення всіх необхідних умов в навчальному закладі).

Наука розглядає три складові якості освіти: якість освіти (знань, способів розв'язання задач), якість методів навчання і виховання (організації пізнавальної діяльності, мотивації пізнавальної діяльності, контролю за здійсненням навчальної діяльності), якість освіченості особистості (засвоєння знань, умінь та навиків, моральних норм).

Для практичного застосування можна визначити такі критерії якості навчального процесу: наявність затверджених у встановленому порядку навчальних та робочих планів, графіків навчального процесу, робочих програм з дисциплін; відповідність змісту навчальних планів і робочих програм вимогам програм якості та стандартів вузу; комплектність і достатність методичного забезпечення з дисциплін; достатність і регулярність організації поточного контролю (контроль якості знань студентів, їх задоволеність якістю навчального процесу).

Педагогічний менеджмент припускає забезпечення досягнення цілей з орієнтацією на прикінцевий результат за допомогою ефективного використання творчого потенціалу керівництва, всього педагогічного колективу, а також студентів.

Педагогічний менеджмент – це комплекс принципів, методів, організаційних форм і технологічних прийомів управління освітнім процесом, спрямований на підвищення його ефективності. Під освітнім процесом розуміється сукупність трьох складових: навчально-пізнавального, навчально-виховного, самоосвітнього.

Оволодіння основами менеджменту допомагає у підвищенні ефективності педагогічної діяльності. Методи і прийоми самоменеджменту допомагають педагогам успішно вирішувати різноманітні проблеми особистісного плану, навчитися володіти собою, визначати і формулювати чіткі особисті цілі та цінності, займатися саморозвитком, доцільно використовувати час, здійснювати вплив на студентів – це далеко не повний перелік можливостей педагога, який опанував основи менеджменту. Впровадження елементів менеджменту сприяє процесу демократизації та гуманізації навчального процесу, ефективному управлінню навчальним закладом, педагогічним та студентським колективом.

Менеджмент в освіті – це усвідомлена взаємодія керівника з іншими людьми – підлеглими, партнерами, своїми керівниками, студентами, батьками й інше, спрямована на забезпечення їх активної скоординованої участі в досягненні поставленої мети.

Управляти освітою – керувати всіма компонентами, що її формують. Технологія управління є послідовним цілеспрямованим процесом, який має циклічний характер і формується через функції: конкретні види управлінської діяльності, які забезпечують формування прийомів, способів управлінського впливу.

Менеджмент налагоджує ефективний механізм участі кожного в суспільному навчальному процесі. Викладачі та студенти складають різновікові соціальні групи, проте цілі освіти у них однакові. Процес навчання багатопредметний, багатолюдний, багаторольовий. Завдання менеджменту – забезпечити взаємозв'язок, взаємозбагачення різних дисциплін, різних позицій і думок.

Навчальний заклад – це складна освітня система, в якій вирішується комплекс завдань. Завдання керівника – підвищити компетентність, дієвість управління процесами розвитку закладу за рахунок якісної постановки мети, матеріального та програмно-методичного забезпечення роботи всього педагогічного колективу.

Правильний розподіл функціональних обов'язків між виконавцями завжди матиме вплив на раціональність структур управління та ефективність його процесів. Діяльність керівника ВНЗ та його заступників вимагає творчих підходів, витримки, професійної майстерності в організації і управлінні навчальним процесом та педагогічним колективом.

Колективна взаємодія педагогів забезпечує максимум творчості в професійній діяльності, адже якщо в колективі панує взаєморозуміння, довіра один до одного, спільність цілей, при цьому цілі кожного члена педагогічного колективу пов'язані з його трудовою діяльністю, збігаються з цілями освітньої установи в цілому (Л. В. Поздняк, М. Е. Генсон, Л. І. Федулова, О. А. Медведєва та інші) [3].

Науковці виділяють шість функцій менеджменту: планування, організацію, координування, стимулювання, регулювання та контроль. Чотири з них, планування, організація, мотивація і контроль – основні, наявні при здійсненні будь-якого управлінського процесу.

Етапи управлінської діяльності членів адміністрації ВНЗ

Стадії управління	Функції управління
Пошуки і вибір рішення	цілетворення
Ухвалювати рішення	планування
Реалізація рішення	контроль, регулювання
Оцінка процесу і результатів реалізації рішення	педагогічний аналіз і облік результатів досягнення

Планування – найскладніша з усіх управлінських функцій, оскільки ми обмежуємо себе в часі, у діях і беремо на себе відповідальність.

Планування роботи складається з двох підсистем: планування заходів і планування робочого дня та тижня. До заходів належить: складання перспективного плану розвитку навчального закладу; розробка концепції

освітньої діяльності закладу; розробка різних положень; планування підготовки засідань методичної та педагогічної рад та ін.

Реалізація функції планування значно відображається в плануванні методичної роботи коледжу на перспективу та поточний навчальний рік. Методична робота в навчальному закладі реалізується за рівнями: викладач – циклова комісія – методична рада.

Методична рада розглядає і схвалює нормативно-методичні документи, спрямовані на впорядкування технологічних ланцюжків навчально-виховного процесу, організацію видавничої, дослідної, обліково-контрольної, діагностичної роботи колективу, шляхи удосконалення педагогічної майстерності.

Проблема вдосконалення якості підготовки фахівців у вищій школі має найвагомішу сутність. Вона в значній мірі пов'язана з управлінням у процесі навчання. На підставі аналізу літератури (С. Вершловський, Л. Васильченко, Н. Губа, С. Корольок, І. Ісаєв) ми можемо виділити управлінські вміння і навички, які б забезпечували ефективність й успішність управління навчально-виховним процесом:

1. Гностичні: аналізувати навчально-педагогічний процес, оцінювати когнітивні можливості студентів, зіставляти їх з досягненнями, спрямовувати в русло розвивального ефекту;

2. Конструктивні: моделювати навчально-педагогічний процес, здійснювати вибір стратегії навчання з урахуванням розвивального і особистісно орієнтованого характеру, визначати найраціональніші види самостійної роботи студентів, методи і засоби навчання;

3. Організаторські: реалізувати систему методичного управління в процесі пізнавальної діяльності студентів, організовувати контроль за навчанням студентів, використовувати технічні засоби навчання;

4. Комунікативні: використовувати найрізноманітніші методи і засоби спілкування зі студентами, колегами по роботі. [4]

Як бачимо, методичне управління є формою відображення методичної культури викладача, його творчої самостійності та майстерності, зумовленої його індивідуальністю. Ця особлива риса методичної майстерності педагога вищої школи проявляється не лише в творчому пошуку, а й у творчій реалізації прийнятих рішень.

За допомогою фронтального контролю здійснюється вивчення всебічної діяльності викладачів, результати заслуховуються на засіданнях методичної та педагогічної ради. Програма контролю містить основні пункти змісту перевірки та форми і методи контролю:

1. Дотримання Положення про коледж, посадової інструкції викладача та Правил внутрішнього розпорядку – спостереження занять, аналіз навчально-методичної та виховної роботи викладача.

2. Підготовка викладача до занять та позааудиторних заходів – перевірка навчально-методичної документації, робочих навчальних програм, навчально-методичного комплексу з дисципліни та НМК організації самостійної навчальної діяльності студента.

3. Стан знань, умінь і навичок студентів; уміння застосовувати їх на практиці – спостереження на заняттях; аналіз оцінки знань студентів; проведення контрольних (моніторингових) робіт.

4. Робота викладача з попередження незадовільної успішності та індивідуальна робота зі студентами – вивчення причин незадовільної успішності, аналіз заходів щодо її подолання, співбесіда.

5. Робота з обдарованими студентами – аналіз участі студентів в олімпіадах, конкурсах, науково-дослідних роботах.

6. Робота викладача з батьками, органами студентського самоврядування – анкетування, аналіз позааудиторних заходів.

7. Результати навчальної роботи викладача – аналіз результатів контрольних робіт, аналіз поточного та підсумкового контролю навчальної діяльності студентів.

8. Підвищення кваліфікації викладача – виконання графіка підвищення кваліфікації, участь у педагогічних семінарах, конференціях, стажування, курси підвищення кваліфікації.

Розвиваючи творчий методичний потенціал викладацького складу, ми послуговуємося висловлюванням Г. Сковороди: "Хто хоче вчити інших, сам має багато вчитись". Адже саме методична робота складає комплекс взаємопов'язаних практичних заходів, спрямованих на розвиток творчого потенціалу педагогів, їх безперервну педагогічну та професійно-методичну освіту, яка зорієнтована в кінцевому результаті на підвищення рівня освіченості студентів.

У педагогічному коледжі проводиться моніторинг фахової підготовки молодшого спеціаліста, що включає вступний контроль (у вигляді контрольних робіт), проміжний (семестрові екзамени та контрольні роботи) та випускний (державні екзамени, державна підсумкова атестація), результати якого розглядаються відповідно на засіданні циклової комісії, методичної та педагогічної ради.

Візитною карткою педагогічного коледжу є пріоритетні напрямки діяльності, що реально впливають на якість освіти: демократичний стиль керівництва, збагачення навчально-матеріальної бази, впровадження новітніх інформаційно-комунікаційних технологій, реалізація сучасних підходів до формування державного замовлення на підготовку фахівців з урахуванням потреб області, поліпшення соціального забезпечення педагогічних працівників, підвищення ефективності наукової діяльності, контроль за викладанням дисциплін; інформаційне забезпечення навчально-виховного процесу, підвищення ролі і значення бібліотеки, забезпечення доступу до Internet ресурсів, стимулювання та заохочення педагогічних працівників до підвищення власного рейтингу.

Посилення мотивації викладачів і студентів до участі в науковій, творчій, дослідницькій діяльності, запровадження цілісного підходу до роботи педагогів, систематичний аналіз звітів структурних підрозділів коледжу з метою дотримання вимог законодавчих та нормативних актів, фінансової та виконавчої дисципліни є основою системи роботи адміністрації

навчального закладу з педагогічним колективом щодо забезпечення високої якості професійної підготовки майбутніх фахівців освітянської галузі.

Список використаних джерел та літератури

1. Пометун О. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання / О. Пометун, Л. Пироженко. – К. : АСК, 2004. – С. 26.
2. Бургун І. В. Конструктивістський підхід до визначення компетентності особистості / І. В. Бургун // Актуальні проблеми державного управління, педагогіки та психології : збірник наукових праць. – 2011. – № 1(4). – С. 195–205.
3. Гриньова В.М. Організаційно-економічні основи формування системи корпоративного управління в Україні / В. М. Гриньова, О. Є. Попов. – Харків : Вид. ХДЕУ, 2003. – 324 с.
4. Губа Н. В. Теоретико-методологічні засади формування управлінської культури вчителя – майбутнього менеджера освіти : дис. ... доктора пед. наук : 13.00.04 / Н. В. Губа. – З., 2010. – 450 с.

В. Шень

Система менеджмента качества высшего образования в вузах с целью обеспечения эффективного управления учебным процессом
В статье рассматривается система менеджмента качества высшего образования как неотъемлемая составляющая обеспечения профессионального становления будущего специалиста. Раскрывается содержание менеджмента образования, управленческих компетенций, определяются характерные составляющие управленческой деятельности, которое обеспечивают эффективное управление учебно-воспитательным процессом.

V. Shen

The quality management system of higher education at the universities as means of providing effective learning management
This article deals with the quality management system of higher education at the universities as an integral part of ensuring the future specialist's professional formation. The article determines the content of education management and management competencies. It also defines the typical components of management activities, which ensure an effective management of the educational process.